

Současný status lučních sadů ve střední Evropě.

Odhad jejich rozloh v Sasku a Česku

Výtah z odborného článku

Michal Forejt

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
Regionální pracoviště SCHKO České středohoří

Luční sady, tedy zatravněné vysokokmenné sady, jsou typickým příkladem agrolesnictví v kulturní krajině střední Evropy. V důsledku přeměny na intenzivnější způsoby využití půdy (orná půda, travní porosty), zastavováním anebo opouštěním jsme však mohli pozorovat úbytek jejich rozlohy v průběhu 2. poloviny 20. století. V této studii publikované v časopise *Moravian Geographical Reports* jsme se pokusili porovnat situaci lučních sadů v Česku a v Sasku z několika úhlů pohledu: 1) sémantiky, 2) legislativy, 3) veřejné podpory a 4) rozlohy.

Ad 1) Pro označení lučních sadů v Německu je široce rozšířený, poměrně běžně používaný a dokonce marketingově uplatňovaný (můžeme jej nalézt na lahvíč moštu, cideru atd.) výraz *Streuoobstwiese*. Jedná se o složeninu slov *streuen* neboli posypávat, *Obst* je ovoce, *Wiese* znamená louka. Dohromady představuje louku posetou ovocnými stromy s vyššími kmennými tvary, často s různými druhy a odrůdami ovocných stromů. V češtině takto ustálený pojem nemáme, ale používáme výrazy jako extenzivní (moc odborné) a vysokokmenný (mohou v něm ale být pěstovány i polokmeny) sad. Luční sad je mnohem vhodnější výraz, který však není tak zavedený. Můžeme jím pro zjednodušení označovat i spásané sady.

Ad 2) Luční sady nejsou chráněny evropskou směrnicí o stanovištích ani spolkovým zákonem o ochraně přírody. Jsou však vyjmenovány v seznamu chráněných biotopů v saském zákonu o ochraně přírody. Tento zákon zakazuje provádět jakékoli činnosti vedoucí k poškození nebo zničení tohoto biotopu. Komentář k tomuto zákonu

říká, že luční sad je plocha o alespoň 500 m² a s alespoň 10 stromy. Český zákon o ochraně přírody obecně ukládá vlastníkům všech stromů povinnost pečovat o ně. Zároveň je zde zaveden institut památných stromů, pomocí nějž však je chráněno jen málo stromů a ještě méně ovocných.

Ad 3) V Česku v rámci 2. pilíře Společné zemědělské politiky existuje titul Krajnotvorný sad. Tento pojem je vlastně dalším synonymem lučního sadu. Toto opatření podporuje zemědělce stanovenou částkou na plochu. V Česku takto bylo v lednu 2018 podporováno 771 půdních bloků s celkovou rozlohou 1 009 ha. Dále samozřejmě existuje řada programů, z nichž lze získat prostředky na výsadbu ovocných stromů.

Luční sady v Sasku mohou být opečovávány z prostředků programu Richtlinie Natürliches Erbe (směrnice pro přírodní dědictví). Z tohoto programu může být financována jak výsadba mladých stromků, stejně jako řez starých stromů. Z tohoto programu byla během pěti let podpořena výsadba asi čtyř tisíc stromů, další čtyři tisíce stromů bylo prořezáno (v tomto parametru je Sasko podstatně dále než Česko). Seč může být podpořena stejně jako u běžného travního porostu.

Ad 4) V Sasku jsou tři celostátní mapování krajiny, jež zaznamenávají luční sady. Jedná se o aktualizaci mapování vybraných biotopů, provedenou v letech 1996-2002 (SBK2 - *Selektive Biotopkartierung 2*), dále mapování typů biotopů a využití půdy v Sasku z roku 2005 (BTLNK - *Biotoptypen- und Landnutzungskartierung*) a aktuální celoněmecký digitální topografický model (ATKIS - *Amtliches Topographisch- Kartographisches Informationssystem*). Podle těchto zdrojů zahrnují luční sady 0,09 % - 0,33 % rozlohy Saska. Vezmeme-li dohromady všechny plochy, jež jsou alespoň v jednom zdroji označeny jako luční sad, dostaneme se k podílu 0,47 %.

V Česku neexistuje žádné mapové dílo, kde by byla klasifikační jednotka luční sad, snad až na databázi LPIS (SZIF), jež eviduje, že na 0,01 % rozlohy Česka jsou dotovány půdní bloky s ekologicky významným prvkem „krajinotvorný sad“. V této studii jsme tedy provedli digitální mapování na 124 náhodných čtvercích o rozloze 1 km². V tomto vzorku jsme identifikovali 0,55 % rozlohy jako luční sady, což nám dává orientační představu o plošném rozsahu lučních sadů v Česku.

Dále jsme chtěli provést mezinárodní srovnání rozsahu lučních sadů v různých geografických jednotkách ve střední Evropě. K tomuto účelu se asi nejlépe hodí databáze bodů LUCAS, kterou provádí Eurostat. My jsme použili datovou sadu z roku 2015. LUCAS představuje grid asi 66 tisíc bodů v Evropské unii, u nichž je zaznamenáno na základě návštěvy místa mimo jiné využití půdy, krajinný pokryv. Místo je také vyfotografováno. My jsme v této databázi vyhledali všechny body ve střední Evropě, kde je jako primární krajinný pokryv

zaznamenán výskyt ovocného stromu. Všechny tyto body (n=937) byly prověřeny na fotkách a leteckých snímcích, jestli odpovídají definici lučního sadu z komentáře k saskému zákonu o ochraně přírody. Z tohoto průzkumu jsme došli k tomu, že luční sady mohou zaujímat až 0,72 % Česka, 0,54 % Saska (stejně jako celého Německa) nebo 0,73 % Slovenska.

Docházíme tedy až k pětinasobné rozloze lučních sadů, než je často uváděná hodnota podle Herzoga (1998). Z našeho výzkumu zároveň vyplývá, že jak v Sasku, tak v Česku jsou cíleně podpořeny pouze asi 2 % rozlohy lučních sadů.

Článek v celém znění:

FOREJT, M., SYRBE, R. (2019): The current status of orchard meadows in Central Europe : Multi-source area estimation in Saxony (Germany) and the Czech Republic. *Moravian Geographical Reports*, 4, 27, 217–228.

Dostupný zde: https://www.geonika.cz/EN/research/ENMGRClanky/2019_4_Paper_3.pdf